

and providing young people and their parents with possible social-pedagogical services and offers, mediation; support of young people throughout the trial period, assistance in their social integration and resocialization; initiation of prior decisions to avoid imprisonment; psychosocial data collection, biography reviewing and analysis of living conditions of young people to intervene properly; providing prosecutors and courts with professional explanations for personal, family and social conditions of young people, counseling about possible consequences of certain decisions. The peculiarities of probation assistance to young offenders in Germany and identified, its main tasks are defined, particularly: control over the compliance of obligations and decisions; counseling and support of young offenders on personal, financial and other problems, providing of information, intermediary services. Main methods of probation and juvenile court assistance are distinguished. The possibility of German experience of social work with young delinquents implementation by the organization of probation services for young offenders in Ukraine is proved. The specificity of offender-victim reconciliation in Germany is characterized. The importance of implementation of this method in Ukraine is emphasized, especially in the context of restorative justice development, primary and secondary delinquency prevention in schools.

Key words: delinquent youth, social work in Germany, mediation, juvenile justice.

Отримано 13.04.2015 р.

УДК 316.6:001

Я. М. Раєвська
raewskaya@mail.ru

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Раєвська Я. М. Феномен соціального сирітства як наукова проблема. Стаття присвячена висвітленню проблеми феномену соціального сирітства. Сирітство як соціальне явище існує в будь-якому суспільстві: завжди були, є і будуть діти, які з різних причин залишаються без батьків, а їхній розвиток відбувається або в іншій сім'ї, або в спеціально створених для цього установах. Здійснено аналіз поглядів науковців щодо поняття “соціальне сирітство”, що дозволило виокремити декілька наукових підходів у сучасних наукових дослідженнях, які визначають сутність соціального сирітства та подано

авторське визначення термінів “соціальне сирітство” та “соціальні сироти. Наведено класифікацію «соціальних сиріт» в умовах сьогодення.

Виділено умови виховання, які зобов’язана дотримуватись кожна сім’я для запобігання появі соціальних сиріт та забезпечення психічного здоров’я дитини. Проаналізовано зовнішні чинники появи феномену соціального сирітства в Україні, що закладаються в державі і обумовлені соціально-економічними умовами та внутрішні, які утворюються безпосередньо в середовищі сім’ї.

У статті окреслено основні причини, які безпосередньо впливають на українську сім’ю, і, як наслідок, спричиняють значну кількість негативних явищ, із яких найшвидше поширюється явище біологічного і соціального сирітства. Причини, через які діти залишаються без батьківського піклування та виховання, різні, але наслідок один – дитина позбувається конституційного права на сімейне виховання, тому багато в чому подальша доля дітей-сиріт залежить від ставлення до цієї проблеми як суспільства, так і держави.

Для запобігання появі соціальних сиріт та забезпечення психічного здоров’я дитини запропоновано змінити політику в області підготовки молоді до батьківства, навчання батьків виконувати свої функції в питаннях виховання дітей та турботи про них, роз’яснення відповідальності батьків за виховання законслухняних громадян нашої держави.

Ключові слова: сироти, сирітство, соціальне сирітство, ранне соціальне сирітство, соціальні сироти, виховання, дисфункційна сім’я, соціально-психологічні чинники.

Раевская Я. М. Феномен социального сиротства как научная проблема. Стаття посвящена освещению проблемы феномена социального сиротства. Сиротство как социальное явление существует в любом обществе: всегда были, есть и будут дети, которые по разным причинам остаются без родителей, а их развитие происходит либо в другой семье, или в специально созданных для этого учреждениях. Осуществлен анализ взглядов ученых относительно понятия "социальное сиротство", что позволило выделить несколько научных подходов в современных научных исследованиях, которые определяют сущность социального сиротства и представлено авторское определение терминов "социальное сиротство" и "социальные сироты. Приведена классификация «социальных сирот» в сегодняшних условиях.

Выделены условия воспитания, которые обязана соблюдать каждая семья для предотвращения появления социальных сирот и обеспечение психического здоровья. Проанализированы внешние факторы появления феномена социального сиротства в Украине, которые закладываются в

государстве и обусловлены социально-экономическими условиями и внутренними, которые формируются непосредственно в среде семьи.

В статье обозначены основные причины, которые непосредственно влияют на украинскую семью, и, как следствие, вызывают значительное количество негативных явлений, из которых быстро распространяется явление биологического и социального сиротства. Причины, по которым дети остаются без родительской заботы и воспитания, разные, но следствие одно – ребенок лишается конституционного права на семейное воспитание, поэтому во многом дальнейшая судьба детей-сирот зависит от отношения к этой проблеме как общества, так и государства.

Для предотвращения появления социальных сирот и обеспечение психического здоровья предложено изменить политику в области подготовки молодежи к отцовству, обучение родителей выполнять свои функции в вопросах воспитания детей и заботы о них, разъяснения ответственности родителей за воспитание законопослушных граждан нашего государства.

Ключевые слова: сироты, сиротство, социальное сиротство, раннее социальное сиротство, социальные сироты, воспитания, дисфункциональная семья, социально-психологические факторы.

Постановка проблеми. Українське суспільство переживає надскладні часи. По-перше, нестабільна соціальна ситуація або, інакше кажучи, соціально-економічна, пов'язана із зубожінням сімей (безробіття обох або одного з батьків, жебрацтво, тривала відсутність, розлучення батьків, відсутність постійного житла). По-друге, морально-етична та психологічна, зокрема асоціальний спосіб життя батьків, різні види залежності, примушення дітей до жебракування, злочинні діяння батьків, різноманітні форми насильства, спрямовані на дітей, раннє або позашлюбне материнство; дисфункційність сім'ї – неповна, новоутворена, багатодітна, сім'я інвалідів; нездорова емоційна атмосфера в сім'ї, конфліктність її членів. Усі ці причини безпосередньо впливають на українську сім'ю і, як наслідок, спричиняють значну кількість негативних явищ, з яких найшвидше поширюється явище біологічного і соціального сирітства. Переконані, ні в кого не викликає сумніву, що в сім'ї формуються світогляд, морально-естетичні ідеали і смаки, норми поведінки, трудові навички, ціннісні орієнтири дитини, тобто всі ті якості, які згодом становитимуть її сутність як особистості.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукових досліджень дозволяє виокремити декілька наукових підходів у сучасних наукових дослідженнях, які визначають сутність соціального сирітства: соціально-економічний (Є.М.Рибинський, В.Г.Бочарова, М.Н.Лазутова); психолого-педагогічний (Н.П.Іванова, Л.Я.Оліференко), правовий (Л.Пірог, С.Бандура); соціологічний (Г.Осадча, Є.Проніна – причини дитячої

зайнятості та дитячого жебрацтва; С.Стівенсон – специфіка життя вуличних дітей в умовах тіньових громад; Є.Волянська – соціальні детермінанти підліткової агресії). Українські соціологи (І.Пеша, Л.Волинець, Н.Комарова, Б.Кобзарь, В.Яковенко, О.Балакірева та ін.), а також російські (Є.Бреєва, А.Арефьев, І.Назарова, Ф.Шерегі, С.Воскобойникова, А.Нечаєва, Є.Рибинський та ін.) вивчають проблему становища безпритульних дітей як наслідок неблагополуччя в родині, розглядають соціальні наслідки позбавлення дітей батьківської опіки, а також аналізуються взаємовідносини дітей і батьків, місце і роль родини в житті дитини. Психологи та педагоги звертають увагу на вивчення рівня тривожності в дітей, які проживають у неблагополучних родинах, а також у родинах, де батьки заклопотані власною кар'єрою (С.Воскобойникова, Г.Міньковський, В.Оржеховська, М.Алексеева та ін.). Соціально-психологічні дослідження проблеми соціального сирітства висвітлено в працях І.М.Трубавіної, Ю.М.Якубова, А.П.Пономарьова.

Мета статті полягає в аналізі сучасного розуміння феномена соціального сирітства, надання авторського формулювання поняття “соціальне сирітство”, визначення його причин і наслідків з точки зору психологічної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема соціального сирітства має міжгалузевий характер, крім державного управління перебуває на перетині таких наук, як соціологія, педагогіка, психологія. У соціокультурному аспекті соціальне сирітство розглядається як явище, зумовлене соціально-економічними та культурно-ціннісними факторами, що створюють цілісну системну єдність. Фундаментальна та багатоаспектна база соціології дитинства як самостійної соціологічної науки дає змогу враховувати історичні, соціальні, культурні, економічні та психологічні фактори, що впливають на його поширення [8, с. 55]. В юриспруденції проблема сирітства розглядається в контексті причин виникнення цього явища та його профілактики; у педагогіці – в контексті вибору правильного стилю виховання, який не зводиться до контролю за поведінкою дитини, дозвіллям, а полягає в її підтримці, збереженні внутрішнього духовного зв'язку дорослих із підлітком; у психології – у контексті запобігання деформації міжособистісних відносин дитини-сироти з людьми, які її оточують; у соціальній педагогіці – в контексті соціально-педагогічного аналізу явища сирітства, причин, які суттєво впливають на бездоглядність, та заходів профілактики та подолання цього явища [8, с. 54]. Не менш важливе місце займають історико-етнографічні дослідження, присвячені проблемі соціального сирітства, які зробили істотний внесок у вивчення дитинства та дитячої бездоглядності як самостійних явищ, зумовлених різноманітними суспільними та громадськими факторами [8, с. 55]. Як свідчить історія, в усі часи сиротою вважали людину, яка залишилася без піклування, без

коштів до існування, залежну, безрідну. Сиротами називали й дітей, які залишилися без батьків або були покинуті ними, і старих, літніх людей, одиноких і покинутих напризволяще дітьми та родичами. Сиротами при живих батьках на Русі частіше за все ставали незаконнонароджені (соромні) діти, усиновлення яких власними батьками було заборонено. Наприкінці ХІХ ст. до категорії “сиріт”, які претендували на державну допомогу, відносили: “круглих сиріт” – дітей, які втратили обох батьків унаслідок їх смерті; дітей “сірих” і “убогих” (інвалідів); позашлюбних дітей, матері яких потребували допомоги у вихованні дитини; тимчасово всіх малюків (законних не старше 10 місяців), матері яких через хворобу та відсутність власних коштів тимчасово вимушені були віддавати дитину; підкидьків, доставлених поліцією [5, с. 7]. Сирота – дитина, яка тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням унаслідок втрати батьків, а також дитина, яка не може з певних причин чи з власних інтересів залишатися в сімейному оточенні та потребує захисту й допомоги з боку держави.

У науці виділяють два основних види сирітства:

– повне сирітство – діти стали сиротами у зв’язку із смертю або загибеллю батьків;

– соціальне сирітство – діти батьків, які не виконують своїх обов’язків з різних причин, саме такі діти складають одну з основних категорій серед неблагополучних дітей [6, с. 8].

Сирітство – соціальне явище, що характеризує стан дитини, яка тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням унаслідок втрати батьків, а також дитини, яка не може з певних причин чи з власних інтересів залишитися в сімейному оточенні, потребує захисту чи допомоги з боку держави. Як зазначає О.Терновець, соціальне сирітство – це комплексний соціальний феномен, який досліджують на міждисциплінарному рівні. Вивчаючи соціальне сирітство як соціально-педагогічну проблему, науковці дійшли висновку, що соціальне сирітство – це певний стан дитинства, який характеризується тим, що діти при живих батьках, незалежно від офіційно визнаного статусу сім’ї, живуть без необхідної опіки й виховання, без емоційної підтримки та участі з боку своєї родини [7, с. 67]. Російські дослідники Л.Оліференко й Т.Шульга пояснюють, що з точки зору соціальної педагогіки, “соціальні сироти” – це:

1) діти, які не мають родин і залишилися без піклування батьків, у тому числі діти, батьки яких з різних причин відмовилися від них або позбавлені батьківських прав, та взяті на повне державне забезпечення;

2) особлива соціально-демографічна група дітей віком від народження до 18 років, які залишилися без піклування батьків внаслідок соціально-економічних, моральних, психологічних і медичних причин.

“Соціальних сиріт” як особливу соціально-демографічну групу дітей, які формально мають батьків, але через соціальні, економічні,

морально-психологічні та фізичні причини фактично позбавлені батьківського піклування, розглядають українські науковці Л.Артюшкіна та А.Полянничко. До них належать бездоглядні і безпритульні діти, тобто “діти вулиці” [1, с. 6]. Як зазначає Г.А.Шепелева, соціальне сирітство є терміном соціально- психологічним і не має відповідного закріплення в праві, що стало причиною суттєвих розбіжностей в оцінці рівня поширеності цього явища. Неоднозначність розуміння цього поняття пов’язана передусім з тим, що воно узагальнює різноманітні аспекти становища дітей, які не можна ні з чим порівняти, що впливає на поглиблення непорозумінь, пов’язаних із сутнісним змістом поняття “соціальне сирітство”. Л.Вейланде, наприклад, вважає що соціальне сирітство – це аномальне явище, результат соціальних потрясінь у житті суспільств, яке характеризується дефіцитом громадських та державних інститутів, які забезпечують дотримання основних прав та свобод дитини; явище, яке свідчить про кризу інституту сім’ї, негативний вплив соціуму на формування особистості в соціальному, моральному, інтелектуальному та фізичному плані [3, с. 15]. Розділяємо думку, що сутність “соціального сирітство” трактується як особливий стан дитинства, зумовлений його місцем в умовах певної соціальної структури, у системі соціальних відносин суспільства, що розглядає всіх дітей, які залишилися без належної опіки та виховання, поза залежністю від соціального статусу батьків [4, с. 32]. Тож як ми бачимо, серед науковців відсутнє єдине розуміння сутності соціального сирітства. Немає цього визначення і на законодавчому рівні. Разом з тим Л.Кривачук привертає увагу до відсутності визначення терміна “ранне соціальне сирітство”, що, у свою чергу, ускладнює розробку механізмів запобігання ранньому соціальному сирітству та пропонує таке трактування цього терміна: ранне соціальне сирітство – це соціальне явище, яке визначається наявністю в суспільстві дітей віком від 0 до 3 років, які позбавлені батьківського піклування із соціальних причин. Разом з тим пропонує й визначення “соціальні сироти” – це діти, позбавлені батьківського піклування із соціальних причин, яким гарантовано особливий соціально-правовий захист держави та їх статус підтверджений документально. Необхідність в особливому захисті дитини була передбачена ще в Женевській декларації прав дитини 1924 р. Права дитини – це певні можливості, що надаються дітям для того, щоб жити і дорослішати. Ще в 60-ті роки В.Сухомлинським здійснено певний прорив у ставленні до дитини. Він проголосив дитину найвищою цінністю, підкреслив її унікальність і неповторність, запровадив у виховний процес сім’ї та школи такі поняття, як честь, совість, гідність, відповідальність, свобода тощо.

Беручи до уваги вищезазначене, вважаємо, що доцільним буде таке визначення: соціальне сирітство – це порушення прав неповнолітньої дитини шляхом ухилення або відсторонення батьків від виконання

батьківських обов'язків через втрату або зниження потенціалу загальнолюдських і духовних цінностей у родині та деформацію соціальних і моральних цінностей у суспільстві. Соціальні сироти – це діти з гарантованим державою правом та найбільшою потребою мати сім'ю – батька й матір. Багато в чому подальша доля соціальних сиріт залежить від ставлення до цієї проблеми і суспільства, і держави.

В теперішній час у нашій країні до «соціальних сиріт» відносять такі групи неповнолітніх: 1) безпритульні діти, діти які не мають постійного місця проживання у зв'язку із втратою батьків, асоціальними формами поведінки дорослих в сім'ї; 2) діти яких вигнали з дому батьки; 3) бездоглядні діти – діти які мають певне місце проживання, але вимушені перебувати на вулиці в результаті матеріальної неспроможності опікунів (родичів, бабусь, дідусів), психічних розладів батьків, байдужого ставлення останніх до виховання дітей; 4) діти-втікачі із виховних установ – діти які зазнали психологічного, фізичного та сексуального насильства в закладах інтернатного типу та притулках; 5) діти-втікачі із зовні благополучних сімей – діти з високим рівнем конфліктності, патохарактерологічними особливостями, відхиленням у психічному та особистісному розвитку; 6) діти які за своїми психологічними ознаками схильні до постійного перебування на вулиці – діти позбавлені систематичного батьківського піклування; аутсайтери шкільних колективів; 7) діти з яскраво вираженими ознаками важковиховуваності, діти з діагнозом дромоманія – схильність до бродяжництва та подорожування; 8) діти трудових мігрантів; 9) діти, батьки яких розлучені.

При виділенні класифікації причин виникнення соціального сирітства доцільно виходити із середовища появи соціальних сиріт.

Потрібно виходити з двох критеріїв причин появи соціального сирітства.

До першої слід віднести фактори, що здійснюють зовнішній негативний вплив на сім'ю, а до другої – внутрішні негативні чинники, що можуть з'явитися в середовищі сім'ї, в наслідок впливу зовнішніх факторів.

Зовнішні причини виникнення соціального сирітства закладаються в державі і обумовлені соціально-економічними умовами. Для них є характерними такі ознаки, як об'єктивність виникнення, залежність безпосередньо від держави. До таких причин слід віднести економічну нестабільність, бідність, зростання злочинності, збройні конфлікти, інфляцію, безробіття злочинні акти тощо. Більше половини молодих сімей не мають окремого житла навіть через 10 років подружнього життя, майже половина сімей проживає з батьками в незадовільних для виховання дітей житлових умовах.

Негативно впливають на стабільність навіть благополучних сімей несприятливі соціально-економічні умови: втрата роботи, погіршення

матеріально-побутових умов, зубожіння, тощо викликають у людей почуття незахищеності, страху перед майбутнім. Все це призводить до наростання напруги в сім'ї, негативно позначається на вихованні дітей.

Внутрішні причини виникнення соціального сирітства, на відміну від зовнішніх, утворюються безпосередньо в середовищі сім'ї. Для них є характерними такі основні ознаки, як суб'єктивність виникнення і існування та залежність від зовнішніх негативних факторів. Їх поява здебільшого обумовлена внутрішніми сімейними проблемами. Проте і зовнішні фактори (несприятлива соціально-економічна ситуація в державі, безробіття тощо) часто стають каталізаторами негативних процесів в середині сім'ї. До таких причин відносять позашлюбне народження дитини, відмову від новонароджених немовлят, погані матеріальні та житлові умови, помилки у вихованні, жорстокість і знущання з боку батьків, поширення алкоголізму, наркоманії, ув'язнення батьків, а також неповну сім'ю, стан морально-психологічного клімату тощо.

Крім вище розглянутих причин залишення дітей без батьківського піклування можна виділити ще :

- ✓ морально-етичні (асоціальний спосіб життя батьків, різні види залежності, примушення дітей до жебракування, злочинні діяння батьків, різноманітні форми насильства, спрямованого на дітей);
- ✓ психологічні (суб'єктивні) – раннє або позашлюбне материнство; дисфункційність сім'ї (неповна, новоутворена, багатодітна, сім'я інвалідів), нездорова емоційна атмосфера в сім'ї, конфліктність її членів;
- ✓ медичні – наявність хвороб у батьків, що унеможливають виконання батьківських обов'язків [2, с. 11-12]

У психологічному аспекті наслідки соціального сирітства важко недооцінювати. До соціально-психологічних наслідків впливу соціального сирітства на дітей відносять: появи глибоко депресивного стану, небажання спілкуватися ; дратівливість, агресивність, тривожність дитини, відсутність довіри до навколишнього світу; поява шкільної дезадаптації та девіантних проявів у поведінці [1, с. 8].

На нашу думку для запобігання появи соціальних сиріт та забезпечення психічного здоров'я дитини кожна сім'я зобов'язана дотримуватись певних умов виховання, а саме: мікроклімат здорових стосунків між усіма членами родини що є наслідком правильної організація сімейного життя; приклад батьків; авторитет батьків; достатній рівень психолого-педагогічної культури батьків; усвідомлення батьками відповідальності перед суспільством за виховання дитини.

Для ліквідації даної проблеми необхідно змінити політику в області підготовки молоді до батьківства, навчання батьків виконувати свої функції в питаннях виховання дітей та турботи про них, роз'яснення відповідальності батьків за виховання законослухняних громадян нашої держави. При цьому необхідно:

- впровадити програму підготовки до сімейного життя починаючи із загальноосвітніх закладів;
- створити центри допомоги молодим матерям, в тому числі самотнім і неповнолітнім матерям із можливістю проживання в них;
- розширити відомства соціально-педагогічної підтримки;
- внести зміни в закони, Сімейний кодекс і Конституцію, в який показати право соціального педагога чи соціального працівника приходити в сім'ю.

Перспектива подальших досліджень полягає у пошуку найбільш ефективних методів соціально-психологічної та педагогічної роботи з соціальними сиротами.

Список використаних джерел

1. Артюшкіна Л. М. Сирітство в Україні як соціально педагогічна проблема (соціально-правовий аспект) / Л. М. Артюшкіна, А.О. Полянничко. – Суми : Сум ДПУ, 2002. – 268 с.
2. Брутман В.Н. Причини соціального сирітства / В.Н.Брутман // Соціальна робота. – 1994. – №5. – С.11-12.
3. Вейланде Л.В. Підготовка студентів університету до роботи з підлітками девіантної поведінки: теорія і методика професійної освіти : автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Вейланде Л.В. – Одеса, 2005. – 19 с.
4. Коваленко О.О. Соціальне сирітство як соціокультурний феномен: дис. кан. соціол. наук: 22.00.03 / Коваленко О.О. ; НАН України, Ін-т соціології. – К., 2006. – 212 с.
5. Осипова И.И. Система предотвращения социального сиротства: из опыта работы района Ясенево г. Москвы / И.И. Осипова. – М.: Моск. гуманит. пед. ин-т, 2008. – 22 с.
6. Терновая И.П. История и современное состояние проблемы социального сиротства в России: монография / И.П. Терновая ; отв. ред. В. В. Гура. – Таганрог: Таганрог. гос. пед. ин-т, 2009. – 90 с.
7. Терновець О.М. Соціальне сирітство як соціально-педагогічна проблема / О.М. Терновець // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 3. – С. 61-68.
8. Терновець О.М. Соціальне сирітство як предмет міждисциплінарного дослідження [Електронний ресурс] / О.М. Терновець // Вісн. ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2012. – Ч. I. – № 5 (240). – Режим доступу: <http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/visnyk/2012/>. – Назва з екрану.
9. Шепелева Г. А. Соціальне сирітство: постановка проблеми / Г.А. Шепелева. – С. 97-102.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Artjushkina L. M. Syritstvo v Ukraini jak social'no pedagogichna problema (social'no- pravovyj aspekt) / L. M. Artjushkina, A.O. Poljanychko. – Sumy : Sum DPU, 2002. – 268 s.
2. Brutman V.N. Prychyny social'nogo syritstva / V.N.Brutman // Social'na robota. – 1994. – №5. – S. 11-12.
3. Vejlandje L.V. Pidgotovka studentiv universytetu do roboty z pidlitkamy deviantnoi' povedinky : teorija i metodyka profesijnoi' osvity : avtoref. dys. kand. ped. nauk: spec. 13.00.04 / Vejlandje L.V. – Odesa, 2005. – 19 s.
4. Kovalenko O.O. Social'ne syritstvo jak sociokul'turnyj fenomen: dys. kan. sociol. nauk: 22.00.03 / Kovalenko O.O. ; NAN Ukrainy, In-t sociologii'. – K., 2006. – 212 s.
5. Osypova Y.Y. Systema predotvrashhenija social'nogo syrotstva: yz opyta raboty rajona Jasenevo g. Moskvy / Y.Y. Osypova. – M.: Mosk. gumanyt. ped. yn-t, 2008. – 22 s.
6. Ternovaja Y.P. Ystoryja y sovremennoe sostojanye problemy social'nogo syrotstva v Rossyy: monografija / Y.P. Ternovaja ; otv. red. V. V. Gura. – Taganrog: Taganrog. gos. ped. yn-t, 2009. – 90 s.
7. Ternovec' O.M. Social'ne syritstvo jak social'no-pedagogichna problema / O.M. Ternovec' // Social'na pedagogika: teorija ta praktyka. – 2012. – № 3. – S. 61-68.
8. Ternovec' O.M. Social'ne syritstvo jak predmet mizhdyscyplinarnogo doslidzhennja [Elektronnyj resurs] / O.M. Ternovec' // Visn. LNU im. Tarasa Shevchenka. – 2012. – Ch. I. – № 5 (240). – Rezhym dostupu: http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/visnyk/2012/Visnuk_ped_2012_5_1.pdf. – Nazva z ekranu.
9. Shepeljeva G. A. Social'ne syritstvo: postanovka problemy / G.A. Shepeljeva. – S. 97-102.

Raevskaya Ya. M. Phenomenon of a social orphanhood as scientific problem. Article is devoted to illumination of a problem of a phenomenon of a social orphanhood. The orphanhood as the social phenomenon exists in any society: always were, there will be children who for various reasons remain without parents, and their development happens or in other family, or in the establishments which are specially created for this purpose. The analysis of views of scientists concerning the concept "social orphanhood" that allowed to allocate some scientific approaches in modern scientific researches which define essence of a social orphanhood is carried out and author's definition of the terms "social orphanhood" and "social orphans" is presented. Classification of "social orphans" is given in today's conditions.

Education conditions which each family for prevention of appearance of social orphans and ensuring mental health is obliged to observe are allocated. External factors of emergence of a phenomenon of a social orphanhood in Ukraine which are put in the state are analysed and caused by social and

economic conditions and internal which are formed directly in the environment of a family.

In article the main reasons which directly influence the Ukrainian family are designated, and, as a result, cause a significant amount of the negative phenomena from which the phenomenon of a biological and social orphanhood quickly extends. The reasons for which children remain without parental care and education, different, but a consequence one - the child gets rid a constitutional right on family education therefore in many respects the further destiny of orphan children depends on the relation to this problem as societies, and the states.

For prevention of appearance of social orphans and ensuring mental health is offered to change policy in the field of preparation of youth for paternity, training of parents to carry out the functions in questions of education of children and cares of them, explanations of responsibility of parents for education of law-abiding citizens of our state.

Key words: orphans, orphanhood, social orphanhood, early social orphanhood, social orphans, education, dysfunctional family, social and psychological factors.

Отримано 20.04.2015 р.

УДК 37.017.92

А. А. Рідкодубська
anna.redkodubskaya@mail.ru

РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Рідкодубська А. А. Розвиток моральних цінностей дітей у творчій спадщині Григорія Ващенко. Стаття присвячена розгляду основних методів розвитку моральних цінностей дітей у творчій спадщині Григорія Ващенко. В роботі здійснюється аналіз філософських, педагогічних, поетичних творів Григорія Ващенко з метою виокремлення поглядів вченого на розвиток моральних цінностей дітей. В роботі акцентується на те, що багато науковців зосереджують увагу на актуальності поглядів Г.Ващенко, а саме А. Алексюк, Г. Васянович, О.Гентош, О. Коваль, А. Погрібний, А. Бойко, А. Марушкевич, М.Стельмахович, Б. Ступарик, О.Субтельний та інші. Аналізуючи